

“LİSÂN-I BEŞER LİSÂN-I KUR'ÂN'A TERCÜMÂN OLAMAZ”¹ ADLI MAKALE VE BİR DEĞERLENDİRME

Muhammet Ali TEKİN*

Özet

Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz' adlı makale, Sebilürreşâd dergisi'nde Cumhuriyetin ilk yıllarında yayımlanmıştır. Makalede İlahi kelam olan Kur'ân'ın, Türkçe'ye tercümesi meselesi -makale yazarının başlıkta uygun gördüğü şekliyle- 'lisân-ı beşer'in lisân-ı Kur'an'a tercüman olamayacağı' kesin yargısı ortaya konularak işlenmiştir. Kur'ân'ın tercümesi meselesinde farklı maksatlardan bahseden makale sahibi, hüsn-i niyet sahiplerinin dikkatli olmalarını da ifade etmekten geri durmamıştır. 'İslâm'ı Türkleştirme ve Millî Müslümanlık' adıyla yürütülen büyük bir inkılâp projesinin² işlediği bir süreçte önemli bir uyarı niteliğinde değerlendirilmesi gereken bu makale, tarafımızca Osmanlıcadan Latin harflerine aktarılarak aynen verilmiş ve bir de değerlendirme yapılmıştır.

Değerlendirmede makalenin yayınlandığı dergi ve yazarı hakkında müfid-muhtasar şekliyle bilgiler verilmiştir. Daha sonra makaleden çıkarılabilecek yargılar, maddeler halinde zikredilmiş ve bunların delillendirilmesi de makale içerisinden bizzat yazarının ifadeleri ile irtibatlandırılmıştır. Burada amaç; yaklaşık bir asır öncesine tekabül eden bir zaman diliminde, üzerinde yaşadığımız topraklarda ele alınan Kur'ân'ın tercümesi gibi bir meselenin nasıl ele alındığına dair bir örnek ortaya koymaktır.

*Öğretim Görevlisi, Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, matekin@nku.edu.tr

¹ Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz” , *Sebilürreşad Dergisi*, (26 Şevvâl 1342/ 29 Mayıs 1340), c. XXIV, sy. 602, s. 51-52.

² Cündioğlu, Düccane, *Türkçe Kur'ân ve Cumhuriyet İdeolojisi*, İstanbul, 1998, s. 8.

Anahtar Kelimeler: Kur’ân, Tercüme, Lisan-ı Kur’ân, Lisân-ı Beşer

**ARTICLE ON “THE WORD OF GOD CAN NOT BE
TRANSLATED BY A HUMAN BEING” AND AN
EVALUATION**

Abstract

The article was published in Sebilurreşad Magazine in the early years of the Republic. The issue of translating the Qur'an, which is the Divine Word of God, into Turkish has been discussed in this article and it has been argued whether the divine word cannot be translated into human language or not. The author mentioned different purposes in the translation of the Qur'an and the also invited people to be careful in this regard. The author has pointed out to a process that is carried out by a great revolution project like 'Turkification of Islam and National Islam'. Moreover, the article was transferred from Ottoman letters to Latin letters, as it is, and the evaluation has been added.

In the evaluation, it was given briefly and helpful information about the author and the journal published. Then it was mentioned judges that can be obtained from the article. these judgments have been substantiated by the author's expressions. The aim here is; is to find out how the Qur'an's translation issue was addressed about a century ago.

Keywords: Qur’an, Translate, The language of human, The language of Qur’an

**“LİSÂN-I BEŞER LİSÂN-I KUR’ÂN’A TERCÜMÂN
OLAMAZ”**

Kur’an-ı ilâhî’yi tercüme teşebbüsünde bulunanlar, bu teşebbüsleri ile İslâmiyet’e ve Müslümanlara mühim bir hizmet

ettiklerine kâni' oluyorlar ve başkalarında da böyle bir kanaat husûle getirmeye çalışıyorlar. Eğer tercüme teşebbüslerinde başka maksatlar, dünyevî emelleri hâiz te'sîr değilse ve yalnız kanâat-i hayırhâhanenin, niyet-i dindâranenin te'sîrât ve tahrîkâtî âmili yegâne ise tercüme müteşebbislerini tahsînler, takdirler ile karşılamak kadirşinâslığını gösterebiliriz. Fakat tercümelerini İslâmiyet'e, Müslümanlara hizmet olmak üzere kabul edemeyiz. Bilakis İslâmiyet'e, Müslümanlara pek muzır bir teşebbüs mâhiyetinde görürüz. Çünkü Kur'ân-ı ilâhî'yi tercüme etmek mümkün değildir.

Bir lisân ile yazılmış herhangi bir eseri tercüme etmek, başka bir lisân ile o eserin nazîrini vücûda getirmek demektir. Başka bir lisân ile vücûda gelen eser, eğer aslının nazîri değilse tercümesi de değildir. Evet; tercümenin nazîr olması zarûrîdir. Nazîr olmazsa ya aslına fâik veyahut aslına gayr-ı lâik bir şekil ve mâhiyet alır. Kur'ân kendi lisân-ı beyânı olan Arapça ile bile tanzir edilemez ve edilememiştir (nazîri getirilemez ve getirilememiştir). Kendi lisân-ı beyânı ile tanzîr edilemeyen Kur'ân-ı ilâhî başka lisânlar ile hiç tanzîr olunamaz. Tanzîr olunamayan Kur'ân'a fâik bir tercüme vücûda getirmek kudret-i beşeriyenin daha ziyâde tâkâtî hâricindedir. Esasen aslına fâik olarak vücûda getirilecek eser, tercüme değil, yeni ve başka bir eser mâhiyetini ihrâz eder. Tercümeler Kur'ân'ın nazîri veyahut Kur'ân'ın lisân-ı beyânına fâik olamayınca dûn bir mevkide kalacağı bedîhîdir. Nasıl ki beşerî eserlerin tercümeleri dahî daima asıllarından dûn bir mevkîde kalmaktadır. Ve böyle olması da zarûrîdir. Çünkü hiçbir lisânın uslûb-ü ifâdesi, tarz-ı beyânı, şîve-i tekellümü, âhenk-i tahrîri, kelime irtibâtları, cümle insicâmları, tertîb, teşkîl, terkîb kâideleri diğerine benzemez. Onun için herhangi lisânın kelimeleri, cümleleri, kelâmları, terkîbleri ile ifâde ve beyân olunan manalar, maksatlar, nükteler diğer lisânın kelimeleri, cümleleri, kelamları, terkîpleri ile ifade olunan ve hiçbir lisânın nükteleri, remiz ve işâretleri, kinâyeleri, teşbîhleri, mecâzları, îcâz ve itnâbları, hasr ve kasırları, fasl ve vasılları, ta'rîf ve tenkîrleri, ızmâr ve ızhârları diğer lisânın mevzûâtıyla edâ ve ikmâl edilemez. Fi'l-hakîka; bazen bir

lisânın bir cümlesiyle ifâde edilen bir ma'nâ diğer lisânın bir cümlesiyle daha kuvvetli olarak ifâde edilebilir. Fakat bazen de birinin bir cümlesiyle beyân olunan bir ma'nâyı diğerinin herhangi bir cümlesi ifâde etmekten âciz kalır. Onun için âsâr-ı beşeriyeden biri diğer bir lisâna tercüme edilirken aslının kuvvetini, metânetini muhâfaza edemez. Ve binâenaleyh; kıymetten, ehemmiyetten düşürür. Bu keyfiyetin bizde emsâline pek çok tesâdüf edilir. Âsâr-ı ecnebiyyeden tercüme olunmuş birçok eserlerimiz vardır. Bunları mütalaa ederken karışık, irtibâsız, insicâmsız ibârelere; zayıf, düşük ifâdelere; muğlak, mübhem sözlere; maksadı muhil icâzlara; ma'nâsız, maksatsız ıtnâblara şâhit oluruz. Ve neticede bu eserin kıymetsizliğine, ehemmiyetsizliğine hükmetmekte tereddüt göstermeyiz. Böyle bir eserin tercümesine sarf edilen emeklere acırız. Fakat tercümenin aslı olan eseri mütalaa edince kabâhatin, kusûrun, kıymetsizliğin eserin aslında değil, tercümesinde bulunduğunu görür ve anlarız. Âsâr-ı beşeriyenin tercümesinde muhâfaza edilemeyen ve muhâfaza edilmek imkânı da olmayan kuvvet, kudret, kıymet, ehemmiyet, Kur'ân-ı ilâhî'nin tercümesinde nasıl ve ne sûretle muhâfaza edilebilir? O Kur'ân-ı ilâhî ki lisân-ı umûmi-i Arab'ın fevkinde bir lisân-ı husûsîdir. Ve aynı kuvveti, aynı kudreti, aynı fesâhati, aynı belâğati, aynı kıymeti, aynı ehemmiyeti hâiz hiçbir lisân yoktur. Kendisinden derece be derece dûn, merhale be merhale aşağı, mertebe be mertebe zayıf bir lisân ile tercüme edilirse semâvî kudretini kuvvetini, fesâhatini, belâgatini, ilmî kıymet ve ehemmiyetini nasıl ve ne sûretle muhâfaza edebilir? Bunun imkânı yoktur ve olamaz.

Tercümenin za'fiyetini, besâtatini, kıymetsizliğini, ehemmiyetsizliğini görenler bu nevâkısı, tercümenin aslı olan Kur'ân'a isnâd ve izâfe ederler ve binâenaleyh Kur'ân'ın tercümesi İslâmiyet'e olan i'timâdı ihlâl ve işin iç yüzünü bilemeyen Müslümanları iğfâl ve idlâl eder. Ne İslâmiyet'e ne Müslümanlara bundan daha muzır bir teşebbüs olamaz. Tercümenin İslâmiyet'e, Müslümanlara muzır olacağını ve Kur'ân-ı ilâhî'yi –hâşâ- kıymetten,

ehemmiyetten düşüreceğini şu vecihle de îzâh edebiliriz: Kur'ân'ın ibâre ve elfâzı mücezdîr. Her ma'nâ ve her nükteyi, elfâz-ı metlûvve, kelimât-i mektûbe, cümel-i melfûza ile ifâde etmez. Birçok ma'nâ ve maksatların ifâde ve beyânlarını lisân-ı belâğatin siyâkına, sibâkına, kelimeler, cümleler, kelamlar, âyetler, fıkralar arasındaki ilmî, manevî irtibât ve insicâmlara, karâin-i hâliye ve makâliyyeye, karînelerden münfehîm matvî ve mahzûf ibârelere bırakır. Bu dekâiki bilmeyenler bu gibi yerlerdeki âyetleri, cümleleri, fıkraları, kelâmı nâkısul-beyan, kâsıru'l-ifâde, irtibâtsiz, insicâmsız, âhenksiz perâkende sözler zannetmek hatasına düşerler. Mütercim olan kimse tercümesinde bu dekâiki ızhâr ve îzâh etmezse yine Kur'ân'ı kıymetten, ehemmiyetten düşürmüş olur. Bu dalâlete meydan vermemek için mahzûfât ve matviyyâtı, ilmî ve ma'nevî irtibât ve insicâmları, vech-i münâsebetleri îzâh etmeye kalkışır; Kur'ân'ı ilâhî'yi tercüme değil tefsîr etmiş olur.

Kur'ân'ın mâhiyet-i semâviyesine hâlel getirmeyecek sûrette yazılacak tefsîrlerde bu tehlike yoktur. Çünkü tefsîrde ayniyet şart değildir. Herhangi bir şekildeki tefsîr, nihayet müfessirin tarz-ı telakkîsini bize gösterir. Tefsîrin kıymetsizliği, ehemmiyetsizliği Kur'ân'ın kıymetine, ehemmiyetine hâlel getiremez. Ancak müfessirin za'fiyet-i ilmiyesine delâlet eder. Onun için kudret-i ilmiyeyi hâiz, şerâit-i tefsîri câmi' ferdlerin de, hey'etlerin de Kur'ân'ı ilâhî'yi tefsîr etmelerine fetvâ ve cevâz verebiliriz. Fakat ne fertlerin ne de hey'etlerin Kur'ân-ı ilâhî'yi tercüme etmelerine fetvâ ve cevâz veremeyiz. Çünkü ne ferdlerin ne de hey'etlerin Kur'ân-ı ilâhî'yi tercüme etmek kudret-i ilmiyesini hâiz ve tercüme şerâitini câmi' bulunmalarına imkân yoktur.

Şimdiye kadar çıkan tercüme nüshalarını okudum ve her birinin tercümesinde, Türkçe mukâbillerini bulmak imkânsızlığına mebnî, Arabî kelimelere Türkçe edatlar ilâve edilmiş bulunmasından başka tercüme nâmına hiçbir şey bulamadım. Ve anladım ki mütercimlerin maksatları Müslümanların duâlarını isticlâb ise

maalesef bu emelleri de husûle gelemeyecektir. Çünkü havâs müslimîn, Kur'ân-ı ilâhî'nin aslını, tefsîrlerini bırakıp da tercümesini okumak ihtiyacını hissetmeyecektir. Avâm müslimîn ise Kur'ân'ın aslını anlayamadığı gibi bu tarzda olan tercümeleri de katıyyen anlayamayacaktır. Onun için mütercimler -maalesef- kendilerine duâ edecek kârî'ler de bulamayacaktır.

Eğer maksat ticâret ise Kur'ân'ın kendisine müşteri celbedecek tercümelerin çok fevkinde bulunması, vesîle-i ticâret ittihâz olunmasına en kuvvetli bir sed çekeceği âzâde-i îzâh ve iştibâhdır. Kur'ân'ın tercüme edilmesini isteyen iki maksat erbâbı daha vardır. Nev husûl bir telakkîyâte göre İslâmiyet bî pâyân (sonsuz) bir yüsr-i mübeşşirdir. Haracın, güçlüğü İslâmiyette yeri yoktur. Bunlar, bu tarz telakkîlerini zarûret zamanlarına hasretselerdi kendilerine iltihâk ve iştirâkte ne tereddüt ne de taahhur göstermezdi. Fakat haracsızlığın, yüsrün dâiresini o kadar vâsi' çiziyorlar ki İslâmiyet âdetâ amelsiz bir i'tikâddan ibâret kalıyor! İ'tikadın da tasdik bi'l-cenân rüknü kaldırılarak ikrâr bi'l-lisân rüknü ile iktifâ edilmek lâzım geliyor!

Ne kadar tuhaftır ki bunlar, bu tarz telakkîlerini esâs-ı İslâmiyet olan Kur'ân ve hadîse istinâd ettiriyorlar! 'Kur'ân ve hadîste îfâsı müşkil hiçbir emir ve ictinâbı külfetli hiçbir nehiy yoktur. Fakat hocalar bu hakikatleri gizliyorlar ve câhil Müslümanları bir takım a'mâl-i şâkka ile mükellef tutuyorlar' demek küstahlığını gösteriyorlar!

Bu fikirleri bunlara telkîn edenlerden biri Ubeydullah Efendi nâmında³ Afganlı bir serseri idi. Edirne vilâyeti dâhilinde bilmem

³ Hakkında pek bir bilgi bulamadığımız Ubeydullah Afgânî, bir iddiaya göre Ayasofya Camiinde vaaz ederken dört halîfeyi Arap milliyetçiliği ile suçlaması ve aşırı Türkçü fikirlerinden dolayı halkın dini hisleri rencide olmuştur. Öyle ki Basra ve Bağdat'da bu Arap düşmanlığı içeren fikirlerinden dolayı isyan çıktığı bile söylenmektedir. Akyavaş, Recep, Tarih Meşheri II, Ankara, 2002, s. 315'ten naklen Çoğ, Mehmet, II. Meşrutiyet Dönemi İslam Tarihçiliği (1908-1918), (Basılmamış

hangi kasaba veya karyede mütevattın olan bu serseri, bir tarihte İstanbul'a gelmiş ve mühim bir kuvvetin himâyesine istinâden cevâmî' kürsülerinde bu zehirli fikirleri saf Müslümanlara telkîne başlamış idi. Yazdığı '*Kavm-i Cedîd*'⁴ nâm hezeyannâmesiyle büyük bir şöhret kazanmış olan bu serserinin tesîs ettiği cehl ve dalâl mektebinin asrî ve sâdık şakirdleri Kur'ân'ın Türkçe'ye tercüme edilmesine pek ziyâde hahişgerdirler (arzuludurlar). Çünkü Kur'ân Türkçe'ye tercüme edilince herkes okuyarak onda a'mâl-i şâkka ile mükellefiyet bulunmadığını anlayacak ve bu gibi tekâlif-i dîniyyenin hocaların ilâve uydurmalarından ibâret olduğu meydâna çıkacak ve artık İslâmiyet'teki bî pâyân kolaylıkları setreden perdeler yırtılıp atılmış olacaktır, zannında bulunuyorlar!...

Diğer nevi' telkînâta göre 'Kur'ân öyle zannedildiği gibi ğayr-ı beşerî bir kıymet ve ehemmiyeti hâiz bir kitab değilmiş. Onu ilmen, lisânen kudret-i beşeriyyenin fevkinde bir kitab-ı mücez ve mu'ciz telakkî edenler lisân-ı beyânına âşinâ olmayan câhil Müslümanlarmış. Eğer Türkçe'ye tercüme edilirse basit, kıymetsiz, ehemmiyetsiz masnû-u' beşeri bir mecmûa-ı târîhiyye olduğu anlaşılır ve bu sûretle ona körü körüne perestîş eden (tapan) erbâb-ı gafletin gözleri açılmış!...

İşte bu maksad-ı mülhidâneyi takib edenler de Kur'ân'ın Türkçe'ye tercüme olunmasını istemekte ber-devâm bulunuyorlar! Bunlar da bîtaraf müsteşrikler zannedilen nasrâniyyet misyonerlerinin İslâmiyet aleyhindeki mutaassıbâne ve bedhâhane (düşmanca) telkînâtına aldanan gâfil ve câhillerdir. Bu iki maksattan herhangi birinin sevkiyle Kur'ân'ı tercüme teşebbüs edenlerden hayırlı bir tercüme beklemek, düşmandan dostluk beklemeye benzer. Hayırlı bir tercüme

doktora tezi), Ankara, 2004, s. 73. Ubeydullah Afgânî Türk milliyetçiliği üslubuyla İslam literatürünü kullanarak dağılmakta olan devleti kurtarmanın yollarını aramaktadır, yorumu için bk. Çog, *II. Meşrutiyet Dönemi İslam Tarihçiliği (1908-1918)*, s. 73.

⁴ Ubeydullah Afgânî, *Kavm-i Cedîd*, Şems Matbaası, İstanbul 1331/1916. Bk. Çog, *II. Meşrutiyet Dönemi İslam Tarihçiliği (1908-1918)*, s. 72.

yapmalarına ne niyetleri ne de kudretleri müsaid değildir. Kudretleri müsaid olsaydı tercümelerini Kur'ân'a, İslâmiyet'e, Müslümanlara pek büyük bir hizmet telakkî ederdik. Çünkü biz; Kur'ân'ın hâvî bulunduğu mâ fevka'l-beşer kıymet ve ehemmiyetin mechûliyet ile değil ma'lûmiyet ile tezâhür ve tecellî edeceğine kâni' bulunuyoruz. Fakat bu ma'lûmiyet, ilmî tarîkler ile icrâ edilecek tetkîkâtın mahsûlü olmalıdır.

Hüsn-i niyet erbâbı; bu gibi sû-i maksatların husûlüne bilmeyerek âlet olmamak için Kur'ân'ın tercümesine teşebbüs etmemekle mükelleftir. Çünkü kudret-i ilmiyenin müntehâsını hâiz bir kimse böyle mâhiyet-i Kur'âniye'yi yanlış telakkî ettirmeyecek bir tercüme vücûda getiremez. Beşerî kudret-i ilmiyenin dûn ve zebûn derecesinde bulunanların Kur'ân'ı tercümeye teşebbüs etmeleri büsbütün muzır ve mühlik olur. Şimdiye kadar vücûda getirilen ve fî mâ ba'd getirilecek olan Kur'ân tercümelerini, her iki nev' sû-i kâd erbâbının, kendi telakkîyât ve telkînâtının doğruluğuna delîl ittihâz etmesinden pek ziyâde korkulur.

Yahya Afif

Değerlendirme

Makale, Yahya Afif tarafından Sebilürreşad dergisinde yayımlanmıştır.⁵ Türk dergicilik tarihinin önemli dergilerinden biri olan din, felsefe, edebiyat, hukuk, ilim, siyaset, ictimâiyyat ve Müslümanların ahvâlinden bahseden ve haftalık yayımlanan⁶ Sebilürreşad/Sırat-ı Müstakim⁷, çeşitli aralıklarla da olsa (1912-

⁵ Yahya Afif, "Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz" , *Sebilürreşad Dergisi*, (26 Şevvâl 1342/ 29 Mayıs 1340), c. XXIV, sy. 602, s. 51-52.

⁶ Kahraman, Aslı, *1912-1915 Yılları Arasında Sebilürreşad Dergisi'nde Yayınlanan Hristiyanlıkla İlgili Makaleler ve Tahlilleri*, (Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı -Yayımlanmamış yüksek lisan tezi) Adana 2009, s. 2.

⁷ Dergi, yedi cilt tutan ilk 182 sayıdan sonra 24 Şubat 1327'de (8 Mart 1912) çıkan 183. Sayıdan itibaren formatını büyük oranda koruyarak Sebilürreşad adıyla

1925/1948-1965) yayınlandığı dönemlerde halkın nabzını tutmuş, gündemi takip etmiş hatta yönlendirmiştir.⁸ Dergide dinî, millî, edebî ve siyâsî konular,⁹ sahalarında otorite sayılan¹⁰ kişilerce işlenmiştir.¹¹

Dergide üzerinde en çok durulan konular arasında, İslâm dünyası niçin geriledi, müslümanlar nasıl kalkınabilir, İslâm terakkiye mâni midir, Müslümanları birleştirmek için ne yapılabilir, ilimle İslâm arasında çatışma var mıdır, İslâm toplumunun ilerlemesi için gerekli usul ve esaslar nelerdir, kadın hakları, din-dünya, din-devlet ilişkisi ve bunlar etrafındaki problemler nasıl çözülebilir, İslâmiyet ile Batı

yayımını sürdürmüştür. Bk. Efe, Adem, "Sebilürreşad", *DİA*, İstanbul 2009, XXXVI, 251.

⁸ Kahraman, *1912-1915 Yılları Arasında Sebilürreşad Dergisi'nde Yayınlanan Hristiyanlıkla İlgili Makaleler ve Tahlilleri*, s.1.

⁹ Sırât-ı Müstakîm başlık klişesinin altındaki, "Din, felsefe, edebiyat, hukuk ve ulûmdan bâhis haftalık gazetedir" ibaresine 50. Sayıdan itibaren "Siyâsiyattan ve bilhassa gerek ictimâî ve medenî ahvâl ve şuûn-i İslâmiyye'den bahseder" ifadesi eklenmiştir... Dergi daha sonra Sebilürreşad ismin aldıktan sonra da Sebilürreşad ayetiyle (İttebiûni ehdiküm ilâ sebîlreşâd 40/38) beraber "Vallâhu yehdî ilâ sıratim müstakîm (24/46) âyetine ve "Dinî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-ı İslâmiyye'dir" ifadesine başlık klişesinde yer verilir. Efe, "Sebilürreşad", *DİA*, XXXVI, 251.

¹⁰ Sırât-ı Müstakîm'in yazı kadrosunda Mehmet Âkif (Ersoy), Ebu'l-ülâ (Mardînzâde), İsmail Hakkı (Manastırlı), İsmail Hakkı (İzmirli), Ahmed Naim (Babanzâde), Halim Sabit (Şibay), Mûsâ Kâzım, Mithat Cemal (Kuntay), Mehmet Tâhir (Bursalı), Ahmed Agayef (Ağaoğlu), Akçuraoğlu Yusuf, Ispartalı Hakkı, Ömer Ferit (Kam), Abdurreşid İbrahim, Tahirülmevlevî, (Olgun), Halil Hâlid (Çerkeşseyhizâde) Mehmet Şemsettin (Günaltay), Ethem Nejad, Gıyâseddin Hüsnü (Nuralizâde, Şeyhularap, Mehmet Fahreddin, Ahmed Hilmi (Hocazâde), Ömer Fevzi (Bursa Mebusu), Ömer Lutfî (Ankara İsti'nâf reisi), Şerâfettin (Yaltkaya), Ahmed Hamdi (Aksekili), Osman Fahri, İbrahim Alaaddin (Gövsâ), Kazanlı Ayaz (Muhammed Ayaz İshâkî İdilli), (Kâmil Tepedenlioğlu) gibi isimler bulunmaktadır. Sırât-ı Müstakim'in yazar kadrosu Sebilürreşad döneminde de büyük oranda yer almıştır. Bunlara düzenli olarak yazmaya başlayan Ömer Rıza (Doğrul), Said Halim Paşa, S. M. Tevfik, Bergamalı Ahmet Cevdet, Elmalılı Hamdi (Yazır), Eşref Edip, Hasan Hikmet, Ali Ekrem (Bolayır) gibi isimler katılmıştır. Bk. Efe, "Sebilürreşad", XXXVI, 251.

¹¹ Ceylan, Abdullah, Sırât-ı Müstakim ve Sebilürreşad Mecmuaları Fihristi, Ankara 1991, s. 8'den naklen Kahraman, *1912-1915 Yılları Arasında Sebilürreşad Dergisi'nde Yayınlanan Hristiyanlıkla İlgili Makaleler ve Tahlilleri*, s. 3.

medeniyeti birleştirilebilir mi, ictihâd gerekli mi değil mi” gibi başlıklar sayılabilir.¹²

Derginin önemli özelliklerinden biri de İşlam coğrafyasının değişik bölgelerinde bulundurduğu yazarlar vasıtasıyla onlarla ilgili sağlıklı haber ve yorum yazılarına yer vermesi olmuştur. Mısır, Hindistan, Balkanlar, Kuzey Afrika, Rusya, Japonya, Çin, İngiltere derginin ilgi alanı içindedir ve dergi buralarda da okunmaktadır.¹³ Dergi, İşlam dünyası ile haberleşmeyi sağlamada da başarılı olmuş, buralarda çıkan yayın organlarını çok iyi takip etmiştir.¹⁴

Söz konusu derginin yazar kadrosundan olan Ahmed şîrânî,¹⁵ Yahya Afif lakabıyla¹⁶ yayınladığı “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur’ân’a Tercümân Olamaz” isimli makalesini Cumhuriyetin ilk yıllarında yayımlamıştır.

Yahya Afif 1918-1922 yılları arasında şeyhülislamlığa bağlı olarak faaliyet gösteren, İşlâm akademisi hüviyetinde ilmî kuruluş

¹² Efe, “Sebilürreşad”, *DİA*, XXXVI, 253.

¹³ Efe, “Sebilürreşad”, *DİA*, XXXVI, 252.

¹⁴ “Sırat-ı Müstakim” maddesi *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, VIII, 8’den naklen Kahraman, *1912-1915 Yılları Arasında Sebilürreşad Dergisi’nde Yayınlanan Hristiyanlıkla İlgili Makaleler ve Tahlilleri*, s. 5.

¹⁵ 1297/1879-1880 yılında Gümüşhane’nin şîrân kazasının Karaca köyünde doğmuştur. Doğduğu yere nisbetle şîrânî lakabıyla tanınmıştır. 1326/1908 yılında kaydolduğu Medresetü’l-Kudât’tan 1332/1913-1914 yılında iyi derece ile mezun olmuştur. Fatih Camiinde de dersiamlık yapmıştır. Kaleme aldığı yazılar sebebiyle bu görevine son verilmiştir. Arapça, Farsça ve Fransızca bilen Ahmet şîrânî, “Medrese İtikadları”, “Hayru’l-Kelam” ve “İ’tisâm” adlarında dergiler çıkarmıştır. Daha fazla bilgi için bk. şimşek, Selami, “Ahmed şîrânî” , *Gümüşhane’nin Kültür ve Sanat Hayatından 40 Biyografi*, (ed.) Muhsin Kalkışım, Kemal Sayan, İstanbul, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, 2013),s. 11-17; Akman, Zekeriya, *Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Bir Üst Kurul Dârü’l-Hikmeti’l-İşlâmiyye*, Ankara, 2009, s. 122-123.

¹⁶ “Sırat-ı Müstakim” maddesi *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, VIII, 7’den naklen Kahraman, *1912-1915 Yılları Arasında Sebilürreşad Dergisi’nde Yayınlanan Hristiyanlıkla İlgili Makaleler ve Tahlilleri*, s. 9.

olan Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye'de¹⁷ üyedir. Yahya Afif'in üyesi olduğu Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye, XX. Yüzyılın başlarında güçlenen ve Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren İslâm'a muhalif cereyanları reddiyle İslâm âleminde yeni yeni ortaya çıkan bir takım dini meselelerin İslâmî esaslar çerçevesinde halledilmesi amacıyla kurulmuştur. Yazar II. Meşrutiyet'ten sonra yayımlanan dinî, edebî, siyâsî ve fennî konulara yer verilen haftalık gazete Beyânülhak¹⁸ yazarları arasında da yer almıştır.¹⁹

Yazarın yukarıda latinize edilmiş haliyle verdiğimiz "Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz" makalesi, farklı saik ve maksatlarla teşebbüs edilebileceğini ifade ettiği Kur'ân'ın Türkçe'ye tercüme edilmesi meselesini, tercüme proplemi üzerinden ele almakta ve daha sonra hüsn-i niyet sahiplerinin bu konuda farklı maksatların kurbanı olmamaları yönünde uyarıları ile son bulmaktadır. Makaleden aşağıdaki yargılar çıkarılabilir ve bunlar, makale içerisinden yazarının ifadeleri ile delillendirilebilir:

- 1- Bir dilde yazılan bir eserin bir başka dile aynıyla tercümesi mümkün değildir.
- 2- Beşere ait eserlerde böyleyse ilâhî kelimeler olan Kur'ân'da bu hiç mümkün değildir.
- 3- Buna rağmen salt tercüme edilmesi İslâmiyete ve müslümanlara zarar verecektir.
- 4- Gerekli durumlarda yapılması gereken izahların söz konusu olduğu durumda da yapılan işe tercüme değil tefsir demek yerinde olacaktır ki bu da tehlikeli bir iş değildir. Çünkü tefsirde ayniyet şartı yoktur.
- 5- Tefsiri de ilmî kudreti olan ve tefsir için gerekli şartları taşıyan fertler veya heyetler yapabilir.

¹⁷ Albayrak, "Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye", *DİA*, VIII, 506; Akman bu üyeliğin kısa süreli olduğuna dikkat çeker. Bk. *Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Bir Üst Kurul Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye*, s. 123.

¹⁸ Bektaş, Ekrem, "Beyânülhak", *DİA*, İstanbul, 1992, IV, 34-35.

¹⁹ Bektaş, "Beyânülhak", *DİA*, IV, 34-35.

- 6- Müşahede edildiği kadarıyla şimdiye kadar yapılmış tercüme nüshalarında, Türkçe karşılıklarını bulmak imkânsızlığına dayalı olarak, Arapça kelimelere Türkçe edatlar ilâve edilmiş bulunmasından başka tercüme nâmına hiçbir şey yoktur.
- 7- Kur'ân'ın tercüme edilmesinde farklı maksatlar söz konusudur.
- 8- Hüsn-i niyet sahiplerinin sû-i maksat sahiplerine alet olmamaları gerekmektedir.

Yahya Afif, makalesinde daha girişte Kur'ân-ı ilâhî'yi tercümeye teşebbüs edenlerin varlığından bahisle bu kimselerin İslâmiyet'e ve Müslümanlara hizmet ettiklerine kani olduklarını ve başkalarını da bu tür bir faaliyete ittiklerini haber vermektedir. Halbuki o, niyetlerin halis olmasının bir yere kadar kabul edilebileceğini ama yapılan bu Kur'ân tercüme faaliyetlerini İslâmiyet'e ve Müslümanlara çok zararlı bir teşebbüs olarak gördüğünü, "Kur'ân-ı ilâhî'yi tercüme etmek mümkün değildir"²⁰ yargısını net bir şekilde ifade ederek ortaya koymaktadır.

Yahya Afif, herhangi bir dilde yazılmış bir eserin tercüme edilmesinin o eserin aynısının başka bir dilde meydana getirilmesi demek olduğunu "Bir lisân ile yazılmış herhangi bir eseri tercüme etmek, başka bir lisân ile o eserin nazîrini vücûda getirmek demektir. Başka bir lisân ile vücûda gelen eser, eğer aslının nazîri değilse tercümesi de değildir. Evet; tercümenin nazîr olması zarûrîdir. Nazîr olmazsa ya aslına fâik veyahut aslına gayr-ı lâik bir şekil ve mâhiyet alır."²¹ diyerek de tercüme hakkındaki kanaatini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

²⁰ Yahya Afif, "Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz" , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 51.

²¹ Yahya Afif, "Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz" , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 51.

Beşere ait eserlerde de aynıyla tercümenin mümkün olmadığına vurgu yapan Yahya Afif, sözü Kur'ân'a getirerek Kur'ân'ın kendi dilinde bile bir benzerinin getirelemediğini; bunun mümkün olmamasının başka bir dilde hiç mümkün olmayacağını göstereceğini şu cümleleri ile net bir şekilde ifade etmektedir: “..Arapça ile bile tanzîr edilemez ve edilememiştir (nazîri getirilemez ve getirilememiştir). Kendi lisân-ı beyânı ile tanzîr edilemeyen Kur'ân-ı ilâhî başka lisânlar ile hiç tanzîr olunamaz. Tanzîr olunamayan Kur'ân'a fâik bir tercüme vücûda getirmek kudret-i beşeriyyenin daha ziyâde tâkâtî hâricindedir.”²² Bir başka yerde de ilâhî kelimeler olan Kur'ân'ın dil açısından hususi yapısına şu sözleri ile işaret etmektedir: ‘...Âsâr-ı beşeriyyenin tercümesinde muhâfaza edilemeyen ve muhâfaza edilmek imkânı da olmayan kuvvet, kudret, kıymet, ehemmiyet, Kur'ân-ı ilâhî'nin tercümesinde nasıl ve ne sûretle muhâfaza edilebilir? O Kur'ân-ı ilâhî ki lisân-ı umûmi-i Arab'ın fevkinde bir lisân-ı husûsîdir.”²³

Yahya Afif, Kur'ân'ı tercüme etme teşebbüsünün İslamiyete ve Müslümanlara zarar vereceğine dair kanaatini de şöylece ızhâr etmektedir: “Tercümenin za‘fiyetini, besâtatini, kıymetsizliğini görenler bu nevâkısı, tercümenin aslı olan Kur'ân'a isnâd ve izâfe ederler ve binâenaleyh Kur'ân'ın tercümesi İslâmiyet'e olan i'timâdı ihlâl ve işin iç yüzünü bilemeyen Müslümanları iğfâl ve idlâl eder. Ne İslâmiyet'e ne Müslümanlara bundan daha muzır bir teşebbüs olamaz.”²⁴

İlahî kelâmın kendine has yapısının varlığına değinen ve söz konusu olabilecek yanlışların Kur'ân'dan kaynaklanan noksanlıklar sebebiyle olduğu zannı ve dolayısıyla bundan İslamiyetin ve

²² Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz” , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 51.

²³ Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz” , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 51.

²⁴ Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz” , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 51.

Müslümanların zarar göreceğini dile getiren yazar, tercümenin bazı izahlarla mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Ama bu faaliyetin bu durumda tercüme değil tefsir olarak kabul edilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Bunu da: “Mütercim olan kimse... mahzûfât ve matviyyâtı, ilmî ve ma‘nevî irtibât ve insicâmları, vech-i münâsebetleri îzâh etmeye kalkışır; Kur‘ân‘ı ilâhî‘yi tercüme değil tefsîr etmiş olur.”²⁵ şeklinde ifade eder.

Yahya Afif belli şartları haiz bir tefsirin, nihayetinde bir müfessirin veya söz konusu tefsiri yapan bir heyetin yorumlarını ifade ettiğini ve dolayısı ile söz konusu olabilecek yanlışların, noksanlıkların İslam‘a ve Müslümanlara mal edilemeyeceğini de ifade etmektedir. Şu cümleleri bunu net bir şekilde ortaya koymaktadır: “Kur‘ân‘ın mâhiyet-i semâviyesine hâlel getirmeyecek sûrette yazılacak tefsîrlerde bu tehlike yoktur. Çünkü tefsirde ayniyet şart değildir. Herhangi bir şekildeki tefsîr, nihayet müfessirin tarz-ı telakkîsini bize gösterir. Tefsîrin kıymetsizliği, ehemmiyetsizliği Kur‘ân‘ın kıymetine, ehemmiyetine hâlel getiremez. Ancak müfessirin za‘fiyet-i ilmiyesine delâlet eder. Onun için kudret-i ilmiyeyi hâiz, şerâit-i tefsîri câmi‘ ferdlerin de, hey‘etlerin de Kur‘ân-ı ilâhî‘yi tefsir etmelerine fetvâ ve cevâz verebiliriz. Fakat ne fertlerin ne de hey‘etlerin Kur‘ân‘ı ilâhî‘yi tercüme etmelerine fetvâ ve cevâz veremeyiz. Çünkü ne ferdlerin ne de hey‘etlerin Kur‘ân-ı ilâhî‘yi tercüme etmek kudret-i ilmiyesini hâiz ve tercüme şerâitini câmi‘ bulunmalarına imkân yoktur.”²⁶

Makale yazarı Yahya Afif, Kur‘ân‘ın tercüme edilmesini isteyenlerin maksatlarına da yeri geldikçe değinmektedir.²⁷ Bunları şöyle sıralayabiliriz: Bunlar: 1-Dua almak için 2- Ticaret maksadı 3-

²⁵ Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur‘ân‘a Tercümân Olamaz”, *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 51.

²⁶ Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur‘ân‘a Tercümân Olamaz”, *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 52.

²⁷ Bk. Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur‘ân‘a Tercümân Olamaz”, *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 52.

Kur'ân'ı tercümesi sayesinde İslâm'ın kolaylık dini olduğunun anlaşılması ile hocaların ilave ve uydurmalarından kurtulmak 4-Tercüme edilmesiyle, Kur'ân'ın ilâhî bir kitap olmadığı; beşer yapımı tarihi bir mecmua olduğunun anlaşılması. Afif'in Kur'an'ın tercüme edilmesi hususunda dikkat çektiği maksatları, dönemi itibariyle kendisinin müşahede ettiği maksatlar olarak anlayabiliriz.

Yahya Afif, Kur'ân'ın tercümesine teşebbüs eden Mütercim'in dua almak maksadında olsa bile bunun hâsıl olmayacağını; yapılmış tercüme bizzat gördüğünü dile getirerek bunu şöyle ifade etmektedir: "Şimdiye kadar çıkan tercüme nüshalarını okudum ve her birinin tercümesinde, Türkçe mukâbillerini bulmak imkânsızlığına mebnî, Arabî kelimelere Türkçe edatlar ilâve edilmiş bulunmasından başka tercüme nâmına hiçbir şey bulamadım. Ve anladım ki mütercimlerin maksatları Müslümanların duâlarını isticlâb ise maalesef bu emelleri de husûle gelemeyecektir. Çünkü havâs müslimîn, Kur'ân-ı ilâhî'nin aslını, tefsîrlerini bırakıp da tercümesini okumak ihtiyacını hissetmeyecektir. Avâm müslimîn ise Kur'ân'ın aslını anlayamadığı gibi bu tarzda olan tercüme de katıyyen anlayamayacaktır. Onun için mütercimler -maalesef- kendilerine duâ edecek kârî'ler de bulamayacaktır."²⁸

Yahya Afif, yapılan tercüme faaliyetinin ticaret maksatlı yapılması noktasında ise yapılan tercümenin, Kur'ân'ın pek gerisinde kalacağını şu sözleri ile dile getirmektedir: "Kur'ân'ın bizzat kendisinin Eğer maksat ticâret ise Kur'ân'ın, kendisine müşteri celbedecek tercüme çok fevkinde bulunması, vesîle-i ticâret ittihâz olunmasına en kuvvetli bir sed çekeceği âzâde-i îzâh ve iştibâhdır."²⁹

²⁸ Yahya Afif, "Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz" , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 52.

²⁹ Yahya Afif, "Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz" , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 52.

Yahya Afif, Kur'an'ın tercümesi teşebbüsü hususunda bir başka maksat olarak; İslâm'ın kolaylık dini olduğu fakat hocaların bunu zorlaştırdığı, dolayısıyla halkın Kur'ân ile doğrudan bizzat kendilerinin kendi dillerinde okumaları gerektiği ve İslâm'ın ne kadar kolaylık dini olduğunu anlamalarının sağlanması olduğunu şu şekilde gündeme getirmektedir:

“Nev husûl bir telakkîyâta göre İslâmiyet bî pâyân bir yüsr-i mübeşşirdir. Haracın, güçlüğü İslâmiyet'te yeri yoktur. Bunlar, bu tarz telakkîlerini zarûret zamanlarına hasretselendi kendilerine iltihâk ve iştirâkte ne tereddüt ne de taahhur göstermezdi. Fakat haracsızlığın, yüsrün dâiresini o kadar vâsi' çiziyorlar ki İslâmiyet âdetâ amelsiz bir i'tikâddan ibâret kalıyor!. İ'tikadın da tasdik bi'l-cenân rüknü kaldırılarak ikrâr bi'l-lisân rüknü ile iktifâ edilmek lâzım geliyor!”³⁰ Yahya Afif konuyla alakalı olarak bu maksatta olanların ifadelerinden de aktarımda bulunarak sözlerine şöyle devam etmektedir:

“Ne kadar tuhaftır ki bunlar, bu tarz telakkîlerini esâs-ı İslâmiyet olan Kur'ân ve hadîse istinâd ettiriyorlar! ‘Kur'ân ve hadîste îfâsı müşkil hiçbir emir ve ictinâbı külfetli hiçbir nehiy yoktur. Fakat hocalar bu hakikatleri gizliyorlar ve câhil Müslümanları bir takım a'mâl-i şâkka ile mükellef tutuyorlar’ demek küstahlığını gösteriyorlar!”³¹

Yazarımız Yahya Afif, Kur'ân'ın tercüme edilmesi teşebbüsünde bir başka maksattan bahsetmektedir ki gerçekten onun deyimiyle mülhidane bir maksattır. Bu da Kur'ân'ın tercüme edildiğinde cahil Müslümanlar olan gaflet erbabı tarafından, Kur'ân'ın ilahi bir kelam olmadığı, aksine beşer yapımı tarihi bir mecmuadan ibaret olduğunun anlaşılacak olmasına yönelik bir maksattır. Yahya

³⁰ Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz” , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 52.

³¹ Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz” , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 52.

Afif bunu da şu sözleri ile dile getirmektedir: “Kur’ân’ öyle zannedildiği gibi ğayr-ı beşerî bir kıymet ve ehemmiyeti hâiz bir kitab değilmiş. Onu ilmen, lisânen kudret-i beşeriyenin fevkinde bir kitab-ı mücez ve mu’ciz telakkî edenler lisân-ı beyânına âşinâ olmayan câhil Müslümanlarmış. Eğer Türkçe’ye tercüme edilirse basit, kıymetsiz, ehemmiyetsiz masnû-u‘ beşeri bir mecmûa‘-ı târîhiyye olduğu anlaşılır ve bu sûretle ona körü körüne perestîş eden erbâb-ı gafletin gözleri açılmış!...İşte bu maksad-ı mülhidâneyi takib edenler de Kur’ân’ın Türkçe’ye tercüme olunmasını istemekte ber-devâm bulunuyorlar! Bunlar da bîtaraf müsteşrikler zannedilen nasrâniyyet misyonerlerinin İslâmiyet aleyhindeki mutaassıbâne ve bedhâhane telkînâtına aldanan gâfil ve câhillerdir.”³²

Yahya Afif son iki maksat hakkında tavrını şu sözleri ile net olarak ortaya koymaktadır: “Bu iki maksattan herhangi birinin sevkiyle Kur’ân’ı tercümeğe teşebbüs edenlerden hayırlı bir tercüme beklemek, düşmandan dostluk beklemeye benzer. Hayırlı bir tercüme yapmalarına ne niyetleri ne de kudretleri müsaid değildir. Kudretleri müsaid olsaydı tercümelerini Kur’ân’a, İslâmiyet’e, Müslümanlara pek büyük bir hizmet telakkî ederdik. Çünkü biz; Kur’ân’ın hâvî bulunduğu mâ fevka’l-beşer kıymet ve ehemmiyetin mechûliyet ile değil ma’lûmiyet ile tezâhür ve tecellî edeceğine kâni’ bulunuyoruz. Fakat bu ma’lûmiyet, ilmî tarîklerle icrâ edilecek tetkîkâtın mahsûlü olmalıdır.”³³

Yahya Afif Kur’ân’ın tercümesi hakkındaki kanaatlerini ifade ettikten sonra meselenin farklı ve derin boyutunu da ihsas eder bir üslupla efradını câmi‘ aġyarını mâni‘ şekliyle son noktayı şu şekilde koymaktadır:

³² Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur’ân’a Tercümân Olamaz” , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 52

³³ Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur’ân’a Tercümân Olamaz” , *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 52.

“Hüsn-i niyet erbâbı; bu gibi sû-i maksatların husûlüne bilmeyerek âlet olmamak için Kur’ân’ın tercümesine teşebbüs etmemekle mükelleftir. Çünkü kudret-i ilmiyenin müntehâsını hâiz bir kimse böyle mâhiyet-i Kur’âniye’yi yanlış telakkî ettirmeyecek bir tercüme vücûda getiremez. Beşerî kudret-i ilmiyenin dûn ve zebûn derecesinde bulunanların Kur’ân’ı tercümeye teşebbüs etmeleri büsbütün muzır ve mühlik olur. Şimdiye kadar vücûda getirilen ve fi mâ ba’d getirilecek olan Kur’ân tercümelerini, her iki nev’ sû-i kasd erbâbının, kendi telakkiyât ve telkînâtının doğruluğuna delîl ittihâz etmesinden pek ziyâde korkulur.”³⁴

Sonuç olarak makale, yaklaşık bir asır öncesine tekabül eden bir zaman diliminde üzerinde yaşadığımız topraklarda ele alınan Kur’ân’ın tercümesi gibi bir meselenin nasıl ve ne tür vurgularla değerlendirildiğine dair bir örnek ortaya koymasından önemlidir.

Makalede Kur’ân’ın tercümesinin, sadece salt tercüme meselesi üzerinden ele alınması, meal kavramının kullanılmaması dikkatlerden kaçmamıştır. Tercüme-tefsir farklılığına dikkat çeken yazarımız, dönemin şartlarının etkisi olarak değerlendirebileceğimiz bir tavırla Kur’ân’ın tercümesi meselesinin farklı maksatlarla söz konusu edildiğine dikkat çekmektedir.

Makale sahibinin bu konuda hüsn-i niyet sahibi Müslümanların farklı maksatların kurbanı olmamaları ve bu faaliyetin içerisinde bulunmamaları gerektiğini net bir şekilde ortaya koyması, onun meseleye bakış açısını göstermektedir.

Kaynakça

Akman, Zekeriya, *Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Bir Üst Kurul Dârü’l-Hikmeti’l-İslâmiyye*, Ankara 2009.

³⁴ Yahya Afif, “Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur’ân’a Tercümân Olamaz”, *Sebilürreşad Dergisi*, c. XXIV, sy. 602, s. 52.

Bektaş, Ekrem, "Beyanülhak", *DİA*, İstanbul 1992, IV, 34-35.

Cündioğlu, Düccane, *Türkçe Kur'ân ve Cumhuriyet İdeolojisi*, İstanbul 1998,

Çog, Mehmet, *II. Meşrutiyet Dönemi İslam Tarihçiliği (1908-1918)*, (Basılmamış doktora tezi), Ankara 2004.

Efe, Adem, "Sebilürreşad", *DİA*, İstanbul 2009, XXXVI, 251.

Kahraman, Aslı, *1912-1915 Yılları Arasında Sebilürreşad Dergisi'nde Yayınlanan Hristiyanlıkla İlgili Makaleler ve Tahlilleri*, (Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı -Yayınlanmamış yüksek lisan tezi) Adana 2009.

Şimşek, Selami, "Ahmed Şîrânî" , *Gümüşhane'nin Kültür ve Sanat Hayatından 40 Biyografi*, (ed.) Muhsin Kalkışım, Kemal Sayan, İstanbul, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, 2013.

Yahya Afif, "Lisân-ı Beşer Lisân-ı Kur'ân'a Tercümân Olamaz" , *Sebilürreşad Dergisi*, (26 Şevvâl 1342/ 29 Mayıs 1340), c. XXIV, sy. 602, s. 51-52.